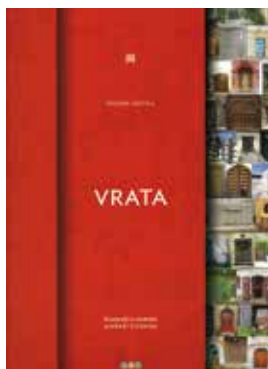

KNJIŽNE IZDAJE SEM V LETU 2014 THE BOOK PUBLISHING OF SEM IN 2014

339

Sketelj, Polona: Vrata: prostorski in simbolni prehodi življenja. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2014, 565 str., ilustr.

Knjiga *Vrata: prostorski in simbolni prehodi življenja* je monografija, ki spremlja osrednjo občasno razstavo Slovenskega etnografskega muzeja z istim naslovom, odprto ob 90. obletnici obstoja muzeja. Monografija sledi vsebinskim sklopom razstave skozi štirinajst osrednjih poglavij (Vrata. Vrata? Vrata!; Prehod tisočerih pomenov; Vrata doma; V zrcalu vrat; Odprta vabijo; Zaprta varujejo; Simbolno varovanje; Živali sporočajo, vabijo, branijo; V ujetništvu zaprtih vrat; Izdelovanje; Ohranjanje in obnavljanje; Vrata – pot življenja; Vrata preteklosti za prihodnost; Večni spremljevalci človeka), ki jih vpelje fotografija razstavnega prostora, tako da je tudi oblikovno vzpostavljena povezava med poglavji v knjigi in osrednjimi vsebinskimi razstavnimi sklopi.

Bralec se skozi knjigo seznanja z vrati kot prostorskimi prehodi in njihovim postopnim razvojem od odprtega do odprto-zaprtega prehoda. Pri čemer so kot vrata obravnavane vse pregrade med dvema prostoroma, ne glede na njihovo obliko. Tako je avtorica lahko primerjalno posegla tudi v druge kulture in opozorila, da se vrata na različnih koncih sveta sicer med seboj razlikujejo, njihova funkcija in simbolni pomen pa sta povsod bolj ali manj podobna. Pri obravnavi vrat kot simbolnega prehoda so prikazane številne freske z upodobitvijo vrat, nagrobni spomeniki, pregovori in drugi primeri vrat kot simbolnih prehodov.

Največ pozornosti je namenjene vratom na Slovenskem, pri čemer so v ospredju vrata doma, ki so razvrščena v vsebinske sklope glede na njihovo oblikovno tipologijo, upoštevajoč čas njihovega nastanka in funkcijo (varovalno, simbolno, sporočilno ...). Ob vratih avtorica razkrije zgodbe o ljudeh, ki so za njimi in z njimi

živeli, in tistih, ki so jih izdelali. Vrata ne obravnava kot samostojen arhitekturni člen, ampak v povezavi s celotno stavbo, ki so ji pripadala, njenim pročeljem in razporeditvijo notranjih prostorov. K vratom dóma uvršča vse prehode: mejnike, vrata v ogradah, hišna vrata (vhodna in notranja), vrata gospodarskih objektov in prostorov, vrata stanovanja ... Pri prikazu vrat se ne omeji na določeno družbeno in socialno okolje, ampak predstavi vrata vasi, mest in pripadnikov različnih družbenih skupin. Vrata so prikazana z vidika fizičnega (ključi, ključavnice, drugi mehanizmi za zaklepanje) in simbolnega varovanja dóma (obrambno-simbolni znaki na vratih, obrambni predmeti na vratih ali pragu, rastline za srečo, dejanja za zagotavljanje sreče ...). Zaprta vrata ne pomenijo samo varnosti, ampak so povezana tudi z odvzemom svobode in občutki utesnjenosti. Zato je samostojen vsebinski sklop namenjen zaporniškim vratom.

340

Posebej so ob vratih dóma izpostavljena obredja prehoda ob osrednjih življenjskih mejnikih. Prag je predstavljen kot meja intimnega in pomembna meja prehoda tako ob vsakodnevnih prestopanjih kot tudi v šegah življenjskega cikla in letnih časov.

Izdelovanju vratnih kril, portalov in vratnega okovja sledi nekaj konkretnih primerov ohranjanja, obnavljanja in restavriranja vrat. Razložen je postopek restavriranja dveh primerkov vrat, ki so na razstavi (avtorja restavradorja Gregor Kos in Zoran Flander).

Knjigo sklenejo misli obiskovalcev o vratih njihovega življenja, odlomki iz literature, ki kažejo simboliko vrat kot življenjskih prehodov ter avtoričina misel, da se vrata oblikovno spreminjajo, njihova simbolika pa ostaja za človeka že stoletja bolj ali manj nespremenjena.

Posamezna poglavja v knjigi povezuje katalog razstavljenih predmetov z zaporednimi tekočimi števkami in osnovnimi podatki o predmetu, kraju, času in namenu njegove uporabe. Fotografije razstavljenih predmetov so celostranske in se tako že na prvi pogled ločijo od drugih fotografij, ki vsebinsko dopolnjujejo razstavljenе predmete. Ključavnice so v knjigi predstavljene z notranje in zunanje strani, tako da bralec lažje razbere mehanizem njihovega delovanja. Predmeti so iz različnih slovenskih in tujih muzejskih in zasebnih zbirk, kar je tudi navedeno v komentarju k posameznemu predmetu.

Katalog predmetov dopolnjujejo številne fotografije vrat z različnih območij Slovenije iz dokumentacij Slovenskega etnografskega muzeja in drugih slovenskih ter tujih muzejev, fotografije iz INDOK centra Direktorata za kulturno dediščino Ministrstva za kulturo, Glasbenonarodopisnega inštituta SAZU, zavodov za spomeniško varstvo in drugih inštitucij ter zasebnih fotografov (Vladimirja Siliča in drugih, navedenih ob vsaki posamezni fotografiji). Večino fotografij pa je posnela avtorica knjige med terenskim raziskovalnim delom na različnih območjih Slovenije. Fotografije spremljajo razlagalni komentarji.

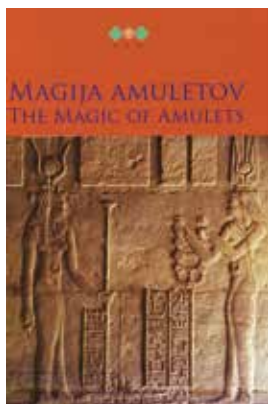
Knjigo pomembno dopolnjujejo posamezni obsežnejši komentarji k predmetom kustosov drugih muzejev, komentarji k fotografijam konservatorjev zavodov za spomeniško varstvo in kustosov različnih slovenskih muzejev,

samostojno poglavje Ključ – simbol moči in vladanja od prazgodovine do srednjega veka: arheološki pogled iz Posočja in Vipavske doline (avtorja arheologa Miha Mlinar (Tolminski muzej) in Beatrice Žbona Trkman (Goriški muzej)) ter poglavje z naslovom Vrata kot element identitete Kostanjevice na Krki (avtorica dr. Helena Rožman (Mestni muzej Krško, Galerija Krško in Grad Rajhenburg)). V knjigi so objavljeni tudi izbrani izsledki sodelovanja med Slovenskim etnografskim muzejem in študenti Fakultete za arhitekturo pod mentorstvom dr. Žive Deu. Univ. akd. kiparka Metka Kavčič in univ. akd. slikar Bogdan Borčič v knjigi predstavita izbrana dela iz svojega bogatega opusa *Vrata*. Vsi sodelujoči so navedeni v kolofonu knjige in pri posameznih prispevkih.

Polona Sketelj

341

Magija amuletov = The Magic of Amulets (ur. Marko Frelih in Nina Zdravič Polič). Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2014, 248 str., ilustr.

Ob razstavi z naslovom *Magija amuletov* v Slovenskem etnografskem muzeju je izšla tudi publikacija v angleškem prevodu z naslovom *The Magic of Amulets*. Predgovoru direktorice Bojane Rogelj Škafar (str. 5–8) sledi osrednji članek avtorja razstave Marka Freliha (str. 11–127). V članku s številnimi fotografijami avtor širše predstavi idejo o genezi amuletov, ki jo je zasnoval tudi za postavitev razstave. Na eni strani je prikazana izjemna vloga amuletov v človeški zgodovini, na drugi pa so opisani še drugi načini, s katerimi ljudje zavarujejo sebe, svoje najbližje, dom in skupnost.

Prispevek avstrijske egiptologinje (Umetnostno-zgodovinski muzej na Dunaju) Elfriede Haslauer “Figurice ušebti iz Slovenskega etnografskega muzeja” (str. 129–137) prinaša pregledno strokovno ekspertizo magičnih kipcev, ki so v starem Egiptu spremljali pokojnika v onostranstvo.

Avtorica Sabina Kramar (Zavod za gradbeništvo Slovenije) predstavlja različne metode raziskav (str. 139–147) na izbranih primerih ušebtijev in amuletov iz egipčanske zbirke SEM. Nedestruktivne analize so pokazale zanimive rezultate, ki odpirajo nov pogled v tehnologijo izdelave egipčanske fajanse in raznih glazur.

Italijanski egiptolog Carlo Rindi (Univerza Monash v Avstraliji) v članku z naslovom “Darilo oaze: večni krog življenja, smrti in ponovnega rojstva skozi kipec Ptah-Sokar-Oziris” (str. 149–155) podrobno opiše izjemen egipčanski eksponat iz Koroškega pokrajinskega muzeja v Slovenj Gradcu.